

O patriotyzmie na przykładzie postaw lotników Dywizjonu 303

Scenariusz zajęć do filmu
303. Bitwa o Anglię,
reż. David Blair, Polska/ Wielka Brytania 2018.

Opracował: dr Marcin Skorek, filmoznawca/ trener edukacji medialnej.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego –Kultura w sieci”

Grupa wiekowa: klasy 7 i 8 szkoły podstawowej, szkoła ponadpodstawowa;

Przedmiot: język polski, historia, wiedza o społeczeństwie;

Czas trwania: 45 minut;

Cele:

W trakcie zajęć uczeń:

- dokonuje refleksji na temat życia w świecie ogarniętym wojną;

- definiuje pojęcia: honor, odwaga, patriotyzm;

1 | O patriotyzmie na przykładzie postaw lotników Dywizjonu 303, Scenariusz zajęć do filmu *303. Bitwa o Anglię*, reż. David Blair, Polska/ Wielka Brytania 2018.

„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego –Kultura w sieci”

- analizuje i interpretuje teksty kultury filmowej;
- rozwija umiejętność współpracy w grupie;

Metody pracy:

- praca indywidualna; praca w parach, praca zbiorowa;
- wizualizacja;
- dyskusja; heureka;
- burza mózgów/ chmura tagów;
- analiza komparatystyczna tekstów kultury;

Materiały:

- Karty pracy (załączniki);
- Tablica, flipchart, pisaki – do przeprowadzenia burzy mózgów;

Przed zajęciami:

Uczniowie oglądają film *303. Bitwa o Anglię*, reż. David Blair, Polska/ Wielka Brytania 2018.

Przebieg zajęć:

1. WPROWADZENIE - wizualizacja

Po przywitaniu uczniów/uczennic nauczyciel/ka wprowadza delikatnie ich w tematykę lekcji, prosząc ich, aby wyobrazili sobie następującą sytuację: wybuch kolejna wojna światowa. Wszelka sieć telekomunikacyjna (linie telefonii komórkowej, internet), przestaje istnieć, granice są zamknięte, wszędzie panuje chaos, a Polska jest okupowana przez inny kraj. Nie możecie swobodnie wyrażać swoich poglądów, każdy mężczyzna po 16 roku życia jest przymusowo wciągany do wojska (również Wasi ojcowie, bracia, koledzy). Czy zdecydujesz się iść na front i walczyć o niepodległość Twojej Ojczyzny?

Po chwili nauczyciel/ka prosi uczniów o wypowiedzenie się na forum klasy. Wywołana w ten sposób dyskusja będzie punktem wyjścia do rozmowy o odwadze, honorze i patriotyzmie.

2. PATRIOTYZM – definicja (burza mózgów, dyskusja)

Nauczyciel/ka pisze na tablicy słowo PATRIOTYZM i rozdaje uczniom karteczki post-it, na których mają zapisać jak rozumieją to pojęcie/ z czym im się kojarzy. Po upływie kilku minut wieszają swoje wypowiedzi na tablicy. Nauczyciel/ka odczytuje zapiski, wspólnie z klasą je analizując. Ważne, aby uczniowie podali również przykłady osób (postaci historycznych, literackich, filmowych), które według nich wykazały się wyjątkową postawą patriotyczną.

3. BITWA O ANGLIĘ – oś czasu (praca indywidualna, grupowa, burza mózgów)

Nauczyciel/ka przykleja na tablicy arkusz papieru z narysowaną osią czasu. Każdy uczeń/uczennica otrzymuje Materiały źródłowe (załącznik nr 1). Uczniowie mają 10 minut na przeczytanie tekstu i podkreślenie najważniejszych wg nich dat. Po upływie wskazanego czasu, wspólnie z nauczycielem, wypisują najważniejsze daty na osi czasu.

Celem tego ćwiczenia jest podsumowanie wiadomości na temat roli Dywizjonu 303 w Bitwie o Anglię.

4. LOTNICY DYWIZJONU 303 JAKO PATRIOCI – (praca w grupach, dyskusja)

Nauczyciel/ka dzieli uczniów na grupy 3 lub 4 osobowe. Każda z grup ma wypełnić Kartę pracy ucznia (załącznik nr 3), której celem jest refleksja nad postawami patriotycznymi lotników Dywizjonu 303.

5. ZAKOŃCZENIE ZAJĘĆ/ ZADANIE DLA CHĘTNYCH

Prowadząca/y dziękuje uczniom za aktywne uczestnictwo w zajęciach. Chętnym proponuje obejrzenie filmu *Dywizjon 303. Historia prawdziwa* (reż. Denis Delić, Polska/ Wielka Brytania 2018) i porównanie do z filmem omawianym podczas lekcji.

303. DYWIZJON MYŚLIWSKI WARSZAWSKI IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI W BITWIE O ANGLIĘ

Bitwa o Anglię była bitwą powietrzną nad południową Anglią i kanałem La Manche między niemiecką Luftwaffe a lotnictwem brytyjskim (RAF). Walki toczyły się od 10 lipca¹ do 31 października 1940 roku.

Po upadku Francji w czerwcu 1940 roku Hitler chcąc zakończyć kampanię w Europie Zachodniej, postanowił zmusić rząd brytyjski do kapitulacji (z krajów alianckich pozostała jeszcze do zdobycia Wielka Brytania) lub dokonać inwazji. Zaproponował Anglikom w lipcu 1940 roku zawarcie pokoju na niemieckich warunkach. Jego propozycja została odrzucona. Premier Wielkiej Brytanii Winston Churchill oświadczył w parlamencie: *Będziemy bronić naszej Wyspy za wszelką cenę: będziemy walczyć na polach i ulicach, będziemy walczyć w górach. Nie poddamy się nigdy*².

W Niemczech rozpoczęto przygotowania do inwazji na Wyspy Brytyjskie, niezbędnym warunkiem powodzenia tej operacji nazwanej „Lew morski” było zdobycie panowania w powietrzu przez Luftwaffe, a następnie zdobycie przewagi na morzu i odcięcie brytyjskich szlaków komunikacyjnych. Bitwa toczyła się w kilku fazach, różniących się rodzajem i zakresem działań. Ataki powietrzne na cele w Anglii trwały od 10 lipca. W połowie sierpnia 1940 roku rozpoczęła się wielka ofensywa Luftwaffe – tzw. „Dzień Orłów” – rozpoczynająca decydującą (w założeniu Hitlera) fazę bitwy, przechodząc do ataków na bazy RAF-u na południu Anglii oraz na zakłady przemysłowe. W połowie sierpnia 1940 roku, w najcięższym okresie bitwy, Dowództwo Royal Air Force zdecydowało o włączeniu do walki sojuszników – nowo utworzonych dywizjonów myśliwskich: polskich 302 i 303, czeskosłowackiego 310, kanadyjskiego, a także dywizjonów bombowych – polskich 300 i 301.

*W piątek, 2 sierpnia 1940 roku, na lotnisku Northolt zjawili się osiemnastu polskich pilotów oraz 135 osób personelu naziemnego. Nowo sformowana jednostka zyskała początkowo nazwę II Dywizjonu Myśliwskiego Warszawskiego. Nieco później Polacy dodali do tej nazwy imię Tadeusza Kościuszki, znanego na świecie bohatera walk o niepodległość Polski i Stanów Zjednoczonych*³. Grupą Polaków dowodził major Zdzisław Krasnodębski. Większość polskich pilotów miała już za sobą pierwsze doświadczenia bojowe. Polakami mieli dowodzić trzej brytyjscy oficerowie: Ronald Kellet, John Kent i Athol Forbes. Nie znali się między sobą, a także niewiele wiedzieli o Polakach – swoich nowych podopiecznych. Pierwszym zadaniem dla dowództwa było zakwaterowanie pilotów i mechaników oraz ustalenie porządku dnia. Rozkaz dzienny wydany 2 sierpnia 1940 roku ogłaszał: pobudkę o godz. 6.00, czas na modlitwę o 6.25. Do 7.00 wydawano śniadanie, 15 minut później odbywała się zbiórka na zajęcia trwające do obiadu – wydawanego od 12.30 do 13.45. Druga część dnia trwała do 17.00. Pół godziny później był podwieczorek. O 18.00 odczytywano rozkaz na następny dzień, po czym była kolacja od 19.00. Na godz. 21.00 wyznaczona była modlitwa wieczorna, a godzinę po niej był capstrzyk⁴. Dość istotnym problemem było też umundurowanie, w oczekiwaniu na podpisanie umowy między rządem polskim i angielskim, postanowiono nie dokonywać zmian w umundurowaniu pilotów. Do 13 sierpnia Polacy stanowili barwną kolekcję. Na drugi dzień po przybyciu do Northolt rozpoczęło się także szkolenie przyśpieszonej nauki języka angielskiego.

Pierwsze cztery Hurricane’y odebrano 8 sierpnia. Lot na tych nowoczesnych maszynach był ogromnym przeżyciem dla Polaków. Były to samoloty jednoosobowe, więc pierwszy lot odbywał się już samodzielnie, było to trudne nawet dla doświadczonego pilota. Jeden z pilotów wspomina, że w brytyjskich samolotach wszystko było inaczej urządzone niż w Polsce i Francji: *Naprawdę Anglicy robili wszystko inaczej niż pozostali ludzie*⁵.

¹ Ramy czasowe bitwy o Wielką Brytanię traktowane są przez historyków umownie, niektórzy historycy określają, czas jej trwania od 8 sierpnia do 31 października 1940 roku.

² L. Olson, S. Cloud, Sprawa honoru, Dywizjon 303 Kościuszkowski, Zapomniani bohaterowie II wojny światowej, Warszawa 2004, s. 17

³ J. Kutzner, 303. Dywizjon Myśliwski Warszawski im. Tadeusza Kościuszki w bitwie o Wielką Brytanię, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2010, s. 17

⁴ J. Kutzner, 303. Dywizjon Myśliwski Warszawski im. Tadeusza Kościuszki w bitwie o Wielką Brytanię, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2010, s. 19

⁵ Tamże, s. 24.

Początkowo umiejętności polskich pilotów budziły wątpliwości, zwłaszcza nowych dowódców. John Kent był niezadowolony z przydziału do polskiego dywizjonu. *O polskim lotnictwie wiem jedynie tyle, że stawiało opór Luftwaffe przez jakieś trzy dni, dlatego trudno przypuszczać, że spisie się lepiej w Anglii⁶*. Szybko jednak zmienił zdanie.

Przełomowym momentem bitwy o Anglię był 15 września 1940 roku, który przeszedł do historii jako dzień bitwy o Anglię. Jest to również święto Royal Air Force. Bogdan Arc (polski pilot myśliwski) tak pisze o tym dniu: *Było to największe zwycięstwo RAF-u w czasie bitwy o Anglię, a zarazem największe zwycięstwo Polaków wchodzących w skład tego RAF-u. Był to bezwarunkowo największy dzień polskich myśliwców w latach II wojny światowej, historia niepowtarzalna⁷*. Od tej pory brak widocznych efektów nalotów i duże straty spowodowały, że dowództwo niemieckie ograniczyło wojnę powietrzną i zrezygnowało z planów podboju Wielkiej Brytanii. Po raz pierwszy w czasie wojny Hitler nie zdołał podbić kraju, tak jak to zaplanował.

Odwaga i brawura pilotów Dywizjonu stała się legendarna. Dziennikarka amerykańska Dorothy Thompson, przebywająca wtedy w Anglii, napisała: *Polacy są samą odwagą. Są straszni*.

O sukcesach polskich pilotów informowała też codzienna prasa i londyńskie radio. Dywizjon otrzymywał gratulacje, listy i telegramy. W kronice dywizjonu pojawiły się wpisy m.in. takich osobistości jak: Jego Królewskiej Mości Jerzego VI – 26 września 1940 roku oraz Naczelnego Wodza, gen. Władysława Sikorskiego – 3 października 1940 roku. Dywizjon odwiedził prezydent Raczkiewicz, król Jerzy VI, gen. Sikorski i sam premier Churchill. A dowódca brytyjskiej obrony myśliwskiej, marszałek Hugh Dowding, napisał w raporcie: *Muszę przyznać, że początkowo miałem wątpliwości co do efektu, jaki doświadczenia w ich własnych krajach i we Francji musiały wywrzeć na polskich i czeskich pilotach. Wątpliwości te szybko zostały rozwiane, ponieważ wszystkie trzy dywizjony rzuciły się do walki z brawurą i entuzjazmem ponad wszelkie pochwaty. [...] Pierwszy dywizjon polski (303) w Grupie nr 11 w ciągu miesiąca zestrzelił więcej Niemców niż jakakolwiek brytyjska jednostka w tym samym okresie⁸*. **Marszałek Dowding powiedział również:** *[...] gdyby nie pomoc wspaniałego zespołu Polaków z ich trudną do porównania walecznością, wahałbym się powiedzieć, czy wynik bitwy byłby taki sam⁹*.

W pałacu Buckingham sekretarz króla Jerzego VI, Aleksander Hardinge, z podziwem nazywał polskich pilotów „absolutnymi tygrysami”. *Trudno oprzeć się wrażeniu – napisał w liście do lorda Hamiltona – że gdyby wszyscy nasi sojusznicy byli Polakami, to do tej pory ta wojna potoczyłaby się całkiem inaczej¹⁰*.

Wkład w zwycięstwo podczas bitwy o Anglię, zwłaszcza Dywizjon został doceniony w 1996 roku przez królową Elżbietę II: *Gdyby Polska nie stała po naszej stronie w tamtych dniach płomień wolności mógłby zgasnąć jak świeca na wietrze¹¹*.

W bitwie o Anglię wzięło udział 145 polskich pilotów (poległo 29), walczyli także lotnicy z Czech, Słowacji, Francji, Norwegii, Holandii, Belgii i Stanów Zjednoczonych.

Historia Dywizjonu nie zakończyła się wraz z końcem bitwy o Anglię. Lotnicy walczyli do maja 1945 roku. Później nadal pełnili służbę. Dywizjon przestał istnieć w grudniu 1946 roku. „Kościszukowcy” rozproszyli się po świecie.

⁶ L. Olson, S. Stanley Cloud, *Sprawa honoru. Dywizjon 303 Kościuszkowski. Zapomniani bohaterowie II wojny światowej*, Warszawa 2004, s.113

⁷ B. Goskowska, *Tolo, muszkietier z Dywizjonu 303. Wspomnienia o Witoldzie Łokuciewskim*, Warszawa 2007, s. 123

⁸ B. Goskowska, *Tolo, muszkietier z Dywizjonu 303. Wspomnienia o Witoldzie Łokuciewskim*, Warszawa 2007, s. 111

⁹ Tamże, s. 145

¹⁰ Tamże, s. 144-145

¹¹ L. Olson, S. Cloud, *Sprawa honoru. Dywizjon 303 Kościuszkowski. Zapomniani bohaterowie II wojny światowej*, Warszawa 2004, s. 17

Za: „Materiały informacyjne inspirowane filmem 303. Bitwa o Anglię”, dystrybutor – Kino Świat, dostęp: http://www.kinoswiatedukacji.pl/filmy/303_BITWA_O_ANGLIE

5 | O patriotyzmie na przykładzie postaw lotników Dywizjonu 303, Scenariusz zajęć do filmu 303. Bitwa o Anglię, reż. David Blair, Polska/ Wielka Brytania 2018.
„Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego –Kultura w sieci”

Załącznik nr 3. Karta pracy ucznia

Wypełnijcie poniższy diagram cechami lotników Dywizjonu 303. Następnie zastanówcie się nad tym, czy można ich uznać za prawdziwych patriotów.

